

12 EYLÜL DARBESİ'NDE DİSK'İN TAVRI

Aydınlık Gazetesi, 14 Eylül 2019

Yıldırım Koç

12 Eylül 1980 Darbesi'nin sendikacılık alanında en önemli mağduru, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) idi. Darbeciler, DİSK'in darbeye karşı bir direniş örgütlemesinden korkuyorlardı. Korkuları, DİSK'in darbeyi önceden biliyor olmasına rağmen, gerçekleşmedi.

BÜLENT ECEVİT'İN UYARISI

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit 6 Eylül 1980 günü İstanbul'da Petrol-İş Sendikası'nın genel kurulunda konuştu. Ecevit, Türkiye'de demokrasiye ilişkin bazı değerlendirmelerin ardından şu uyarılarda bulundu:

"Sonunda korkarım ki biri çıkar, düdüğü çalar, 'oyun bitti, herkes evine' der ve bir anlamsız oyuna dönüşen demokrasi de böylece sona erer... Tribünlerden sahaya ininiz! İşçi hareketinin ortak politikasını ve stratejisini Anayasa ve yasalar çerçevesinde saptayınız! Yalnız işçileri değil, tüm çalışanları, köylüsü ile, memuru ile, emeklisiyle tüm çalışanları ve çalışarak hayatını kazanmış olanları düşünerek, gözeterek, elbette ülkenin içinde bulunduğu bunalımı da gözeterek bu stratejiyi saptayınız! Birlikte izleyiniz! O zaman siz de kurtulursunuz, toplum da kurtulur, demokrasi de kurtulur, devlet de kurtulur. Demokrasimiz o zaman gerçek demokrasi olur; işleyen ve halka mutluluk getiren bir demokrasi olur ve sahadaki kavga da o zaman biter. 'Yorgan gider kavga biter' değil; yorgan büyür, kavga öyle biter. Ekmek büyür, hakça bölüşülür, kavga öyle biter." (Arcayürek, Cüneyt, **Cüneyt Arcayürek Açıklıyor – 10, Demokrasi Dur 12 Eylül 1980 Nisan 1980 – Eylül 1980**, Bilgi Yay., Ank., 1986, s.365-369)

DİSK VE MADEN-İŞ DARBESİ ÖNCEDEN ÖĞRENMIŞTİ

DİSK ve Maden-İş, darbeyi 11 Eylül günü biliyordu.

Maden-İş'in avukatlarından Rasim Öz'ün, kendisiyle 12 Eylül 2004 tarihinde yapılan görüşmede Barış Öz'e anlattığına göre, darbe haberi Maden-İş Genel Merkezi'ne bir astsubay kanalıyla 11 Eylül 1980 günü ulaştı. Böylece Maden-İş Yürütme Kurulu üyelerinin güvenliği sağlandı. Ayrıca, darbeden sonra, Kemal Daysal tarafından kaleme alınan ve grevci işçilere 15 Eylül değil de 16 Eylül'de işbaşı yapmaları çağrısında bulunan bir bildiri, bazı fabrikalarda dağıtıldı. (." İ.Barış Öz, **Kalkınma Sürecinde Sektörel/Sendikal Dinamikler Örnek Olay: Türkiye Maden-İş Sendikası**, Yüksek Lisans Tezi, İst., 2005, s.81)

DİSK yönetiminin darbeyi bir gün önceden bildiğinin saptanabilen iki de yazılı belgesi vardır. DİSK yöneticilerinden Demirhan Tuncay, **Cumhuriyet Gazetesi'**nden Mustafa Ekmekçi ile yaptığı görüşmede, darbeyi haber aldıklarını, CHP Genel Merkezi'ni arayarak Bülent Ecevit'le konuşmak istediğini, Ecevit'in orada bulunmaması üzerine Mustafa Üstündağ ile görüştüğünü ve kendisine darbe haberini verdiğini söylemiştir. (Mustafa Ekmekçi, "Bir Sendikacının Anlattıkları," **Cumhuriyet**, 29.10.1991) DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar da **Cumhuriyet Gazetesi'**nden Lütfü Oflaz'a 3 Haziran 1992 günü şu bilgiyi veriyordu: "11 Eylül günü ihtilal olacağına ilişkin bir haber almıştık." (Lütfü Oflaz, "Ünlüler İşkenceyi Anlatıyor," **Cumhuriyet**, 3.6.1992)

Ben de 11 Eylül 1980 günü DİSK Genel Merkezi ile yaptığım telefon görüşmesinde, 13 Eylül günü darbe olacağını öğrendim ve Ankara'da DİSK Bölge Temsilcisi Ali Kaya başta olmak üzere çeşitli kişi ve kuruluşlara duyurdum.

NİÇİN DİRENİLMEDİ

Ancak darbeyi bilen DİSK, darbenin yapılacağını kamuoyuna açıklamadı; darbeye karşı bir direniş örgütlemeye çalışmadı. Bunun bazı nedenleri vardır.

DİSK, sosyalist yapılanmaların DİSK içindeki kavgası nedeniyle iyice zayıflamıştı. Ayrıca, DİSK ve

bağlı sendikalarda etkili olan sosyalist yapılanmaların Türk Silahlı Kuvvetleri'ne direnecek gücü ve bu konuda bir kararı yoktu. TBMM'nin kapatılmasına; AP, CHP, MHP, MSP ve diğer partilerin faaliyetlerinin durdurulmasına bu örgütlerin yöneticilerinden de bir tepki gösterilmemişti. İşçilerde de bir direniş eğilimi yoktu.

Ayrıca, insanlar genellikle kendi deneyimleriyle hareket ederler. DİSK'in darbelere ilişkin en yakın deneyimi, 12 Mart'a ilişkindi. 12 Mart Darbesi sonrasında DİSK ve bağlı sendikalar aleyhine bir dava açılmamış, bu örgütlerin yöneticileri kötü muameleye maruz bırakılmamıştı. Darbeyi sessizce kabullenenler, çok kısa bir süre hapisliğin ardından özgürlüklerine kavuşmuştu. 12 Eylül'ü 12 Mart'ın ışığında değerlendirenler, sessiz kalarak belayı savuşturma yolunu benimsedi.

DİSK ve bağlı sendikaların yöneticilerine ve işyeri sendika temsilci ve baştemsilcilerine teslim olmaları çağrısı yapılırca, birçok insan teslim olmak için İstanbul'da Selimiye Kışlası'nın önünde sıraya girdi. Beklenen, kısa bir sorgulamanın ardından serbest bırakılmalarıydı. Ancak kötü muamele olmaksızın kısa sürede tahliyeyi bekleyenler, işkencelerin ardından yıllarca hapis yattılar.

DİSK'le ilişkili olarak gözaltına alınanların toplam sayısı 1955 idi. Bu kişilerin 590'ı Maden-İş, 285'i Tekstil, 100'ü Dev Maden-Sen, 100'ü Lastik-İş sendikalarındandı. İşyeri sendika temsilcilerinin bir bölümü Ekim ayında özgürlüğüne yeniden kavuştu. 1980 yılı Aralık ayı ortalarında DİSK ve bağlı sendikalara üye tutuklu sendikacı sayısı 600 dolayındaydı. Tutuklamalar 1981 yılında da devam etti.

Töb-Der, Tüm-Der, TMMOB, TTB gibi örgütlenmelerin direnme gücü daha da azdı ve onlar da bir tepki göstermediler.